

Talouskuripolitiikan vaikutus köyhien asemaan EU:ssa

9.5.2014

Ilpo Suoniemi

Taantuma ja talouskuripolitiikka

OECD-maissa keskim. julkisen velan suhde BKT:en nousi 70:stä 100 %:in

Pahimmillaan työttömyysaste yli 25 % (nuorisotyöttömyys jopa yli 50 %)

Luvut pysäyttävät, vaikka unohtaisimme jakaumavaikutukset

Järjestöt eivät voineet enää vaieta:

Oxfam: A Cautionary Tale: The true cost of austerity and inequality in Europe,
9/2013

Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainvälinen liitto:
Think differently . Humanitarian impacts of the economic crisis in Europe,
10/2013

Europe adds to poverty and problems will be felt for decades

Miten vakautuspäätökset vaikuttavat?

Ball, Fureeri, Leigh & Lougnani (2013) IMF WP/13/151

Julkisen talouden vakauttamisjaksojen arviointi

- 17 OECD-maata, 1978-2009, 173 havaintoa
- Vakauttamista mitataan siihen talouspolitiikan päätösten perusteella (IMF-tietokanta).
- Perusjäämän muutokset 0,1-5 %-yks BKT:sta (k.a. 1 %-yks)
- joko menoleikkauksia tai veronkorotuksia

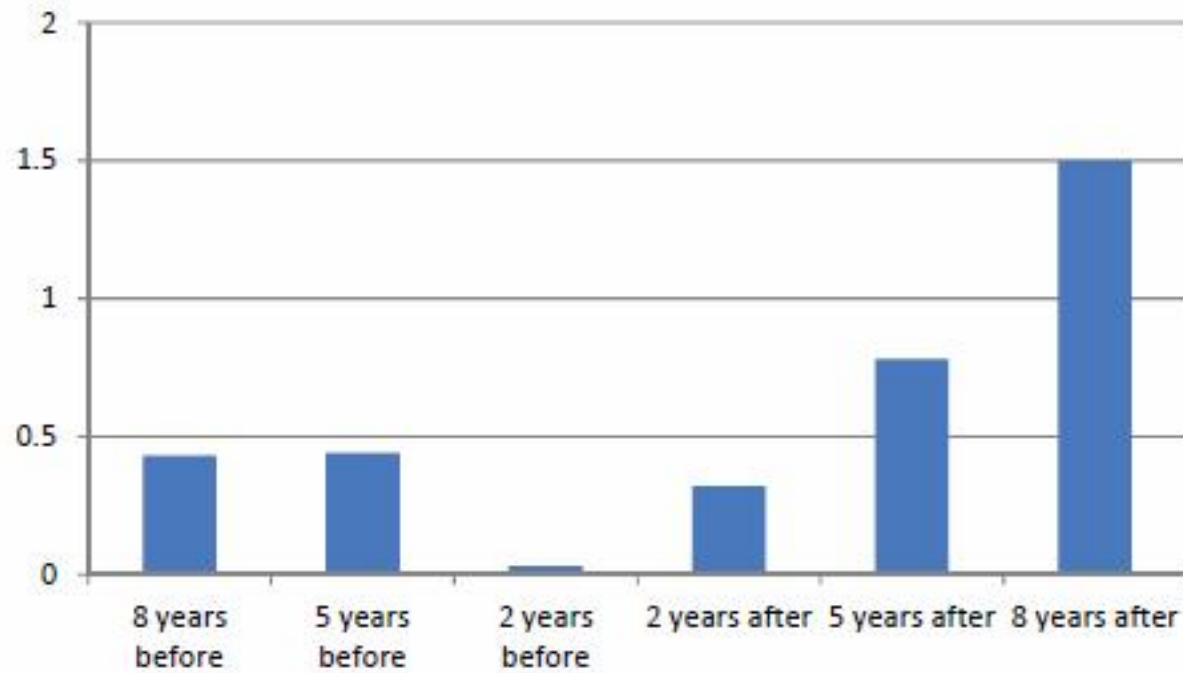
Tuloksia

- (i) Keskimääräisten suhteellisten tuloerojen (Gini-kerroin) muutos
 - +0,1 %-yks. (0,4 %) lyhyellä aikavälillä
 - +0,9 %-yks. (3,4 %) keskipitkällä aikavälillä

- (ii) Palkkatulojen kansantulo-osuus
 - 0,8 %-yks. pitkävaikutteinen

- (iii) Pitkäaikaistyöttömyys
 - + 0,5 %-yks. keskipitkällä aikavälillä

Gini-kertoimen kumulatiivinen muutos ennen ja jälkeen julkisen talouden vakautustoimien

Kroonisen ja tilapäisen köyhyyden välinen ero

Tilapäinen taantuma voi kaventaa tuloeroja ja laskea mediaanin (keskimmäisen tulonsaajan) tuloja niin että köyhyysaste alenee

Tällöin usein kysymys tilapäisestä ilmiöstä, esim. Suomessa köyhyysasteessa ei ainakaan selvää nousua 2007 jälkeen. (Yli 64-vuotiaiden köyhyysaste on selvästi laskenut)

Kroonisessa tai pitkittyneessä köyhyydessä vaikutus näkyy myöhemmin ja välittyy muuta kautta, työmarkkinoilta syrjäytyminen

Köyhyysaste ja köyhyysjaksojen kesto

Suoniemi (2013): Köyhyyden dynamiikka Suomessa 1995. 2008.

- Suomessa 1990-luvun laman jälkeinen köyhyysasteen nousu oli seurausta köyhyyden pitkittymisestä (osalle väestöä); tilapäinen köyhyys ennallaan
- Tämä ei ollut seurausta siitä että köyhyys pidentyy (köyhyys pitkittyessään lisää riskiä) vertaa työttömyys (esim. kannustimien vaikutus)
- Pikemminkin syynä olivat erot eri ryhmien tulonhankintakyvyssä: köyhyysriski on korkea (tulonhankintakyky matala) ja köyhyysriski on matala (tulonhankintakyky korkea)
- tulonhankinta-, työmarkkinakyvyt, tuotto eriytyi eri ryhmien välillä (indikoivia ominaisuuksia: matala koulutustaso, heikko työmarkkina-asema, mutta lisäksi huomattavaa yksilöllistä vaihtelua)
- Väestöryhmien koon muutoksilla vain vähäinen vaikutus

Taantumien terveysvaikutukset

Terveys usein myös köyhyyden riskitekijä (ja kääntäen)

Vastakkaiset näkemykset:

- taantumet heikentävät terveyttä
- **tilapäiset** taantumet voivat vahvistaa terveyttä

Kansanterveystieteellisiä tutkimuksia (Harvey Brenner 1973, 1975, 1979)

Tutkimukset perustuivat korrelaatioihin käyttäen aikasarjatietoja terveysmuuttujista (esim. kuolleisuus) ja suhdanneindikaattoreista (BKT ja työttömyys)

Näennäiskorrelaatio makrotaloudellisten muuttujien välillä

Ruhm (1991, 2000) käytti hyväksi yksilökohtaista aineistoa ja talouden tilan alueellista vaihtelua

Ruhm (1991): (useat) terveystittarit paranevat **tilapäisten** taantumien aikana:

- Ikävakioitu kokonaiskuolleisuus alenee selvästi taloustaantumien aikana esim. liikenneonnettomuudet ovat myötäsyklisiä
- Terveyskäyttämisen osalta vaikutukset vaihtelevat (tupakointi, alkoholinkulutus)

Taantumt voivat olla siis hyväksi terveydelle, käyttämisen esim. ruokavalion muutokset

Tulosten talouspoliittinen relevanssi:

- Terveystittareiden heikentyminen Kreikassa dokumentoitu vakuuttavasti Kentikelenis ym. (2011, 2012, 2014)

Talouspolitiikalla on merkitystä

Stuckler ja S. Basu (2013): The Body Economic: Why austerity kills

Tapaustutkimuksia eri alueiden/valtioiden välisin vertailuin

1. Suuri lama, USA:n eri osavaltiot
2. Kommunismin jälkeinen ent. Neuvostoliitto ja Itä-Eurooppa
3. Aasian finanssikriisi
4. Budjettileikkausten erilainen kohdentaminen Kreikassa vs. Islannissa, demokratian merkitys talouskuripolitiikan kannalta

Kreikka

Euroopan keskuspankin, komission ja Kansainvälinen valuuttarahaston painostuksesta hallitus peruutti kansanäänestyksen talouskuripaketista.

Terveydenhoitobudjettia leikattiin 40 prosentilla ja asumistuen leikkaukset ja ahdinko ajoivat ihmisiä kodittomiksi.

Stuckler & Basu (2013): Tartuntatauti en, mielenterveysongelmien, itsemurhien määrä kasvoi.

Kentikelenis ym. (2014) Greece's health crisis: from austerity to denialism The Lancet. Kreikassa on yritetty peitellä ja kaunistella tätä.

Demokratian kehdoiksi tunnustetussa maassa kansa ei saanut päättää väärinq

Köyhyysaste 23,1 % v. 2012, 20,1 v. 2008 ja 2010

Islanti

Islannin pankkikriisi. BKT laski 13 prosenttia ja ulkomainen velkasuhde nousi 600 %:in. IMF vaati julkisen terveydenhuollon leikkausta 30 prosentilla

Kansanäänestyksessä menoleikkausohjelma hylättiin 93 prosentin ääniosuudella.

Köyhyysaste ei noussut, sitä vastoin tuloerot kaventuivat kriisiä edeltävistä muiden pohjoismaiden tasolle. Julkisten menojen BKT-osuus nousi 10 prosenttiyksikköä ja terveysten menojen osuus 21:sta prosentista 25:en.

Stuckler & Basu: Islannin kuolleisuus aleni ajanjaksolla 2007. 2010 eivätkä itsemurhat yleistyneet. Pankkikriiseissä havaittua sydänkohtausten yleistymistä ei nähty. Myöskään mielenterveysongelmat, joista tärkeimpänä masennus, eivät yleistyneet.

2012 julkaistun YK:n Maailman onnellisuusraportin mukaan Islanti oli onnellisuusindeksillä mitattuna maailman paras.

Elintavat muuttuivat terveellisempään suuntaan

Islannin demokratia asetti ihmiset pankkien edelle ja säästi samalla ihmishenkiä.

Köyhyysaste 7,9 % v. 2012, 10,1 % v. 2008, 9,8 % v. 2010.

Onko menoleikkausten vaikutus aina sama?

Tutkimukset niputtavat yleensä kaikki menot yhteen

Olettavat, että terveydenhoito- ja koulutusmenoilla on sama vaikutus kuin esimerkiksi puolustusmenoilla ja pankkituella.

Stuckler & Basu kritisoivat tätä ja saavat terveysterveys- ja koulutusmenojen kerroinvaikutukseksi selvästi keskimääräistä suuremman arvion.

Suomenkielinen katsaus eri menokategorioiden vaikutuksista ja tuloerojen ja talouskasvun välisestä yhteydestä:

Suoniemi, Tanninen & Tuomala (2011): Julkisen vallan tehtävät ja niiden oikea toteutustaso: Julkisten menojen tyypittelyä ja vaikutusten arviointia. VNK raportti 9/2011.

Lisäksi kerroinvaikutus riippuu taloudentilasta (suhdanne, rahapolitiikan (nollakorko-)rajoitteet, yritysten ja kotitalouksien luotonsaantirajoitteet)